

Продукти харчування, продукція харчової промисловості чи харчовий продукт? Визначаємо предмет закупівлі правильно

Серед суб'єктів сфери публічних закупівель дуже часто виникають запитання щодо особливостей, встановлених законодавством щодо закупівлі продуктів харчування, враховуючи специфіку такого предмета закупівлі та можливі ризики внаслідок порушень законодавства при проведенні таких закупівель. Саме про це поговоримо далі.

Продукти харчування, продукція харчової промисловості чи харчовий продукт?

Законодавством не передбачено такого поняття, як **продукти харчування**, яке навіть стилістично є некоректним. За усталеною практикою під продуктами харчування найчастіше розуміють **продукцію харчової промисловості**, проте і це поняття не охоплює повною мірою весь спектр товарів, які так чи інакше пов'язані із вживанням їх у їжу, приміром свіжі овочі чи фрукти, яйця, мед тощо.

Відповідно до пункту 92 частини 1 статті 1 Закону України «Про основні принципи та вимоги до безпечності та якості харчових продуктів» (далі — Закон про безпеку харчових продуктів) **харчовий продукт** — **речовина або продукт (неперероблений, частково перероблений або перероблений)**, призначені для споживання людиною. До харчових продуктів належать:

напої (в тому числі вода питна);

жувальна гумка та будь-яка інша речовина, що спеціально включена до харчового продукту під час виробництва, підготовки або обробки.

Відповідно до тієї ж норми **термін «харчовий продукт» не включає:**

кормів;

живих тварин;

рослин (до збору врожаю);

лікарських засобів;

косметичних продуктів;

тютюну і тютюнових виробів;

наркотичних і психотропних речовин;

залишків та забруднюючих речовин.

Отже, жива свиня, на відміну від свині туші, не є харчовим продуктом, картопля чи будь-який інший овоч, який перебуває на полі та ще не зібраний, не може вважатися харчовим продуктом, на відміну від овочів після збору врожаю, і так далі.

Таким чином, бачимо, що термін «харчовий продукт» включає практично весь спектр речовин та продуктів, які так чи інакше використовуються людиною в їжу, тому загальні вимоги щодо проведення публічних закупівель вказаних продуктів мають базуватися на одному законодавстві, зокрема на нормах вищенаведеного Закону про безпеку харчових продуктів, при тому що законодавством про публічні закупівлі не встановлено жодних виключень чи особливостей для закупівлі таких товарів.

Як визначити предмет закупівлі?

Відповідно до пункту 3 Порядку визначення предмета закупівлі, затвердженого наказом Міністерства розвитку економіки, торгівлі та сільського господарства України № [708 від 15.04.2020](#) (далі — Порядок), предмет закупівлі товарів і послуг визначається замовником згідно з пунктами 21 і 34 частини 1 статті 1 [Закону України «Про публічні закупівлі»](#) (далі — Закон) та **за показником четвертої цифри** Єдиного закупівельного словника.

Водночас відповідно до пункту 5 Порядку замовник може визначити окремі частини предмета закупівлі (лоти) за показниками четвертої-восьмої цифр Єдиного закупівельного словника, обсягом, номенклатурою, місцем поставки товарів, виконання робіт або надання послуг.

Структурно товари, які за своїми характеристиками відповідають встановленому Законом про безпеку харчових продуктів визначенню «**харчові продукти**», передбачені такими розділами Єдиного закупівельного словника:

03000000-1 Сільськогосподарська, фермерська продукція, продукція рибальства, лісівництва та супутня продукція;

15000000-8 Продукти харчування, напої, тютюн та супутня продукція.

Як бачимо, Єдиним закупівельним словником в розділі 15 також застосовується поняття

«продукти харчування», яке, як зазначалося вище, нормативно не передбачено та до якого словником віднесено харчові продукти **з більш високим ступенем переробки**.

Так, приміром, в розділі 03 Єдиного закупівельного словника передбачено такий предмет закупівлі, як **03130000-1** Сільськогосподарські культури для виробництва напоїв і прянощі, куди входять *(може визначатись замовником як узагальнена назва предмета закупівлі)*:

03131100-9Кавові зерна *(може визначатись замовником як номенклатурна позиція)*;

03131200-0 Чайне листя *(може визначатись замовником як номенклатурна позиція)*.

Водночас розділом 15 Єдиного закупівельного словника передбачено такий предмет закупівлі, як **15860000-4** Кава, чай та супутня продукція, куди входять *(може визначатись замовником як узагальнена назва предмета закупівлі)*:

15861100-2 Смажена зернова кава *(може визначатись замовником як номенклатурна позиція)*;

15863200-7 Чорний чай *(може визначатись замовником як номенклатурна позиція)*.

Також, для прикладу, розділом 03 Єдиного закупівельного словника передбачено такий предмет закупівлі, як **03210000-6** Зернові культури та картопля *(може визначатись замовником як узагальнена назва предмета закупівлі)*, куди входить: **03212100-1** Картопля *(може визначатись замовником як номенклатурна позиція)*.

Водночас розділом 15 Єдиного закупівельного словника передбачено такий предмет закупівлі, як **15310000-4** Картопля та картопляні вироби *(може визначатись замовником як узагальнена назва предмета закупівлі)*, куди входять:

15311000-1 Морожена картопля *(може визначатись замовником як номенклатурна позиція)*;

15312000-8 Картопляні вироби *(може визначатись замовником як номенклатурна позиція)*;

15313000-5 Оброблена картопля *(може визначатись замовником як номенклатурна позиція)*.

Аналогічні приклади можна наводити й по інших видах харчових продуктів, зокрема молоку, овочах, бобових культурах тощо, які залежно від ступеня обробки містяться в різних розділах Єдиного закупівельного словника, тому **можуть входити до різних предметів закупівлі**.

Вид закупівлі та вартісні межі

Вартісні межі для вибору того чи іншого виду закупівлі при здійсненні закупівлі харчових продуктів визначаються з урахуванням частин 1-3 статті 3, частини 1 статті 1, частини 3

статті 10 Закону (Таблиця).

Таблиця

Категорія замовника	до 50 тисяч грн включно	від 50 тис. грн до 200 тис. грн включно	від 200 тис. грн до 1 млн грн	від 1 млн грн до 133 тисяч євро включно (орієнтовно 4 млн грн)	від 133 тисяч євро включно (орієнтовно 4 млн грн)
Визначені пунктами 1-3 частини 1 статті 2 Закону (звичайні замовники)	Без використання електронної системи закупівель, з обов'язковим оприлюдненням звіту	Спрощена закупівля	Відкриті торги	Відкриті торги	Відкриті торги з обов'язковою публікацією оголошення англійською мовою
Визначені пунктом 4 частини 1 статті 2 Закону (діяльність в окремих сферах господарювання)	Без використання електронної системи закупівель, з обов'язковим оприлюдненням звіту	Спрощена закупівля	Спрощена закупівля	Відкриті торги	Відкриті торги з обов'язковою публікацією оголошення англійською мовою

Рекомендації

Розглянемо особливості проведення закупівель харчових продуктів, які пов'язані зі специфікою самого предмета закупівлі та, враховуючи вимоги законодавства в сфері безпеки харчових продуктів, надамо доцільні поради та рекомендації.

Відповідно до пункту 55 частини 1 статті 1 Закону про безпеку харчових продуктів **оператор ринку харчових продуктів** — суб'єкт господарювання, який провадить діяльність з метою або без мети отримання прибутку та в управлінні якого перебувають потужності, на яких здійснюється первинне виробництво, виробництво, реалізація та / або обіг харчових продуктів.

Рекомендація 1: замовнику, встановлюючи кваліфікаційні критерії для учасників процедури закупівлі, предметом якої є харчові продукти, варто вимагати підтвердження ними їх відповідності в тому числі вимогам, які висуваються законом до операторів ринку харчових продуктів з відповідним документальним підтвердженням.

Так, відповідно до частини 1 статті 25 Закону про безпеку харчових продуктів державній **реєстрації підлягають потужності** з виробництва та / або обігу харчових продуктів, на

При повному або частковому копіюванні чи цитуванні будь-якої інформації з порталу "Радник у сфері публічних закупівель" ви зобов'язані вказувати джерело інформації (ст. 176 ККУ). Джерело: https://radnuk.com.ua/praktyka_zakupivel/planuvannya/produkty-kharchuvannia-produktsiia-kharchovoi-promyslovosti-chy-kharchovij-produkt-vyznachaiemo-pryemet-zakupivli-pravylno/

які **не вимагається отримання експлуатаційного дозволу.**

Рекомендація 2: у разі встановлення такого кваліфікаційного критерію, як наявність в учасника обладнання, матеріально-технічної бази та технологій, зокрема складських, виробничих приміщень та інших потужностей, замовником в обов'язковому порядку має вимагатися підтвердження отримання учасником, як оператором ринку харчових продуктів, **експлуатаційного дозволу** на наявні в нього потужності, або, якщо законодавством наявність такого експлуатаційного дозволу не передбачена, вимагати підтвердження проведення **державної реєстрації потужностей** (без отримання експлуатаційного дозволу).

Що таке експлуатаційний дозвіл? Відповідно до частини 1 статті 23 Закону про безпеку харчових продуктів **експлуатаційний дозвіл** отримують оператори ринку, що провадять діяльність, пов'язану з виробництвом та / або зберіганням харчових продуктів **тваринного походження**.

Водночас відповідно до частини 2 статті 23 Закону про безпеку харчових продуктів **обов'язок отримання експлуатаційного дозволу не поширюється в частині відповідної діяльності на операторів ринку, які здійснюють:**

первинне виробництво харчових продуктів тваринного походження, а також пов'язану з ним діяльність, зокрема зберігання та поводження з первинною продукцією в місці первинного виробництва, за умови що при цьому істотно не змінюється стан такої продукції;

транспортування харчових продуктів тваринного походження, у тому числі тих, які потребують дотримання температурного режиму та не можуть зберігатися при температурі вище 10 °С, залишаючись придатними для споживання людиною;

зберігання харчових продуктів тваринного походження, які не потребують дотримання температурного режиму та можуть зберігатися при температурі вище 10 °С, залишаючись придатними для споживання людиною;

виробництво та / або зберігання харчових продуктів, інгредієнтами яких є виключно продукти рослинного походження та / або перероблені продукти тваринного походження;

експлуатацію закладів громадського харчування та закладів роздрібної торгівлі, що відповідають вимогам, встановленим Кабінетом Міністрів України. До моменту встановлення таких вимог цей виняток поширюється на всі заклади громадського харчування та заклади роздрібної торгівлі.

Крім того, відповідно до пункту 81 частини 1 статті 1, пункту 2 частини 2 статті 20 Закону про безпеку харчових продуктів оператор ринку зобов'язаний розробляти, вводити в дію та застосовувати постійно діючі процедури, що засновані на принципах **системи аналізу небезпечних факторів та контролю у критичних точках (НАССР)**, яка ідентифікує, оцінює і контролює небезпечні фактори, що є визначальними для безпечності харчових продуктів. Більше щодо цього — в статті **«Аргументи на користь безпечності: чому впровадження системи НАССР є обов'язковим для всіх операторів ринку харчової продукції в Україні»**.

Водночас відповідно до частини 7 статті 21 Закону про безпеку харчових продуктів **сертифікація** постійно діючих процедур, заснованих на принципах системи аналізу небезпечних факторів та контролю у критичних точках, **не є обов'язковою**.

Таким чином, замовник має вимагати від учасника, який є оператором ринку харчових продуктів, підтвердження запровадження на власних потужностях вищевказаної системи, проте вимога щодо такого підтвердження виключно шляхом надання відповідного сертифіката може бути оскаржена та визнана дискримінаційною, оскільки, як зазначено вище, **сертифікація в даному випадку не є обов'язковою**.

Рекомендація 3: під час встановлення в тендерній документації такого кваліфікаційного критерію, як наявність в учасника працівників відповідної кваліфікації, які мають необхідні знання та досвід, необхідно враховувати ті ж норми пункту 2 частини 2 статті 20 Закону про безпеку харчових продуктів, якими оператор ринку зобов'язаний забезпечувати належну підготовку з питань застосування постійно діючих процедур, що базуються на принципах системи аналізу небезпечних факторів та контролю у критичних точках, **осіб, які є відповідальними за ці процедури**, під час виробництва та обігу харчових продуктів.

Крім того, даний кваліфікаційний критерій має установлюватися з урахуванням Переліку професій, виробництв та організацій, працівники яких підлягають обов'язковим профілактичним медичним оглядам, затвердженого постановою Кабінету Міністрів України № 559 від 23.05.2001, відповідно до якого працівники харчової, переробної промисловості, підприємств продовольчої торгівлі підлягають **обов'язковим профілактичним медичним оглядам з видачею їм особистих медичних книжок**.

Підбиваючи підсумки, сподіваємося, що цей матеріал стане в пригоді як замовникам, так і потенційним учасникам під час підготовки до закупівель харчових продуктів, допоможе зорієнтуватися та правильно використати законодавство про безпечність та якість харчових продуктів і законодавство у сфері публічних закупівель з метою уникнення порушень та досягнення максимальної ефективності та економії.

Більше читайте на порталі RADNUK.COM.UA в статтях:

«Замовник чи ні в розумінні Закону?»;

«Внесення змін до тендерної документації: чого не треба робити»;

«Нотатки закупівельника: про технічні специфікації, сертифікати, протоколи випробувань тощо».